

بسم الله الرحمن الرحيم

نگاهی نو به بایسته ها و چالش های تروریسم
در فضای سایبر

مؤلفان:

ملیکا محبوبی

فاطمه نوری

با همکاری:

دکتر عاطفه عباسی کلیمانی

سرشناسه	: مجوبی، ملیکا، ۱۳۷۶
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی نو به بایسته‌ها و چالش‌های تروریسم در فضای سایبر / مولفین: ملیکا مجوبی - فاطمه نوری
مشخصات نشر	: تهران، کتاب آوا، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۵۹۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جرایم کامپیوتری Computer crimes
موضوع	: شبکه‌های کامپیوتری - تدابیر ایمنی Computer networks -- Security measures
شناسه افزوده	: نوری، فاطمه، ۱۳۷۶
رده بندی - بکره	: ۷۷۳HV
رده بندی دیویی	: ۳۲/۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۸۳۲۸۰

نگاهی نو به بایسته‌ها و چالش‌های تروریسم

در فضای سایبر

مؤلفان:	ملیکا مجوبی - فاطمه نوری
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۹
شمارگان:	۲۰۰ نسخه
قیمت:	۳۴,۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۵۹۶-۱

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن‌بست - قیمت: ۴۰۰۰ تومان، ۲ طبقه، واحد ۴

شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | ۶۶۴۶۱۱۵۸

avabook.com avabook-kazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی (خیابان دانشگاه) جنب فرمانداری

تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فابل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

- ۳- تاریخچه و پیشینه تحقیق..... ۳۸
- ۳-۱- تاریخچه و پیشینه تروریسم کلاسیک..... ۳۸
- ۳-۱-۱- تروریسم در عهد باستان..... ۴۰
- الف- یونان..... ۴۰
- ب- روم..... ۴۰
- ۳-۱-۲- قرون وسطی..... ۴۱
- ۳-۱-۳- دوران جدید..... ۴۲
- ۳-۲- تاریخچه و پیشینه تروریسم سایبری..... ۴۵
- ۴- گونه‌های تروریسم..... ۴۷
- ۴-۱- گونه‌های تروریسم کلاسیک..... ۴۷
- ۴-۱-۱- گونه‌های تروریسم از منظر حوزه عمل..... ۴۸
- الف- تروریسم داخلی..... ۴۸
- ب- تروریسم بین‌المللی..... ۴۸
- ۴-۱-۲- گونه‌های تروریسم از منظر دخالت دولت‌ها..... ۴۹
- الف- تروریسم دولتی..... ۴۹
- ب- تروریسم غیر دولتی..... ۵۵
- ۴-۱-۳- گونه‌های تروریسم از منظر جغرافیایی و حوزه عملکرد..... ۵۶
- الف- تروریسم داخلی..... ۵۷
- ب- تروریسم منطقه‌ای..... ۵۷
- ج- تروریسم جهانی (تروریسم جدید / فراسرزمی)..... ۵۸
- ۴-۱-۴- تروریسم بر اساس ابزار و روش‌های مورد استفاده..... ۵۹
- الف- تروریسم متعارف..... ۵۹
- ب- تروریسم نامتعارف..... ۶۰
- ۴-۱-۵- تروریسم بر اساس اهداف سیاسی..... ۶۰
- الف- تروریسم تجزیه طلب یا ملی‌گرا..... ۶۰
- ب- تروریسم مذهبی..... ۶۱
- ج- تروریسم جناح چپ یا راست افراطی..... ۶۱
- ۴-۱-۶- تروریسم بر اساس ساختار سازمانی..... ۶۱
- الف- ساختار سلسله‌مراتبی..... ۶۱

۶۲	ب- ساختار شبکه‌ای
۶۲	ج- سازمان تلماسه ای
۶۳	۴-۱-۷. دیگر گونه‌های تروریسم
۶۳	الف- تروریسم گروهی یا سازمان‌یافته
۶۴	ب- تروریسم نژادی
۶۴	ج- تروریسم هوایی
۶۴	د- تروریسم دریایی
۶۵	ه- تروریسم هسته‌ای
۶۵	و- بیو تروریسم
۶۵	ز- تروریسم شیمیایی
۶۶	ح- تروریسم سیاسی
۶۶	ط- تروریسم اقتصاد
۶۶	۴-۲- گونه‌های تروریسم سایب
۶۷	۵- شاخصه‌ها و ویژگیهای تروریسم
۶۷	۵-۱- ویژگی‌های تروریسم کلاسیک
۶۹	۵-۲- ویژگی‌های تروریسم سایبری
۶۹	الف- سرعت
۶۹	ب- ناشناختگی و امکان گمنامی
۷۰	ج- حجم جرائم
۷۰	د- ارزان بودن بزه
۷۱	ه- عدم حضور در صحنه بزه
۷۱	و- فراملی بودن
۷۲	ز- بالا بودن رقم سپاه
۷۳	ح- اتوماتیک بودن جرم
۷۳	ط- درونی بودن بزه
۷۴	ی- ضعف یا فقدان کنترل اجتماعی

بخش دوم: جایگاه تروریسم سایبری در نظام حقوقی ایران..... ۷۷

۱- رویکرد ایران در قانونگذاری فضای سایبر..... ۷۷

۱-۱- روش قانونگذاری ملی..... ۷۸

۱-۲- روش مختلط..... ۷۸

۲- صلاحیت قانونگذاری در فضای سایبر در حقوق ایران..... ۸۱

الف- صلاحیت سرزمینی..... ۸۲

ب- صلاحیت شخصی..... ۸۲

ج- صلاحیت واقعی..... ۸۲

د- صلاحیت جهانی..... ۸۳

بخش سو : چالش‌های اجرائی مقابله با تروریسم سایبری..... ۸۷

۱- پیشگیری از وقوع تروریسم سایبری..... ۸۷

۱-۱- اقدامات پیشگیرانه کیفری در نظام حقوقی ایران..... ۸۸

الف- قانون جرائم اانهایی مصوب ۱۳۸۸..... ۸۸

ب- قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲..... ۹۰

ج- قانون مجازات نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲..... ۹۱

د- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰..... ۹۲

۱-۲- اقدامات پیشگیرانه کیفری در عرصه بین‌المللی..... ۹۳

۱-۳- اقدامات پیشگیرانه غیرکیفری در نظام حقوقی ایران..... ۹۴

۱-۳-۱- پیشگیری اجتماعی از تروریسم سایبری..... ۹۴

۱-۳-۱-۱- پیشگیری اجتماعی رشد مدار از جرائم سایبری..... ۹۵

الف- مداخله در فرآیند تحصیل و تدابیر خانواده محور..... ۹۶

ب- تدابیر آموزشی- سایبری..... ۹۶

ج- سواد رسانه‌ای..... ۹۷

۱-۳-۱-۲- پیشگیری اجتماع مدار از تروریسم سایبری..... ۹۷

الف- نهادینه کردن فرهنگ استفاده صحیح از فضای سایبری..... ۹۸

ب- بزه دیده زدایی و تدوین قوانین به روز و کارآمد..... ۹۹

ج-اطلاع رسانی عمومی و رفع مشکلات اقتصادی.....	۱۰۰
د-مشارکت و اجماع گری.....	۱۰۲
۱-۳-۲. پیشگیری وضعی از جرائم سایبری.....	۱۰۳
۱-۴. اقدامات پیشگیرانه غیرکیفری دراسناد بین المللی و منطقه‌ای.....	۱۰۵
الف. توصیه نامه‌های نشریه بین المللی سیاست جنایی.....	۱۰۵
ب. دستورالعمل و توصیه نامه‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی.....	۱۰۵
ج. هشتمین نشست سازمان ملل متحد درباره پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین.....	۱۰۵
۲. جرم انگاری تروریسم سایبری.....	۱۰۶
۲-۱ جرم انگاری تروریسم به مثابه جنایت علیه بشریت.....	۱۰۸
۲-۲ جرم انگاری تروریسم به مثابه ژنوساید.....	۱۰۹
۲-۳. جرم انگاری تروریسم به عنوان یک جنایت نفسه المللی فی نفسه.....	۱۱۰
۳. بار اثبات دلیل در سایبر تروریسم.....	۱۱۳
۳-۱. ادله سنتی.....	۱۱۴
الف- اقرار.....	۱۱۴
ب- شهادت.....	۱۱۵
ج- سند و نوشته.....	۱۱۵
د- قسم.....	۱۱۶
ه- امارات.....	۱۱۶
۳-۲. ادله دیجیتال.....	۱۱۷
۳-۲-۱. جهات ضعف و قوت دلائل الکترونیکی.....	۱۱۸
۳-۲-۲. استناد پذیری ادله الکترونیکی.....	۱۱۹
۴. بررسی داوری و صلاحیت فرامرزی سایبر تروریسم.....	۱۲۳
۴-۱. داوری.....	۱۲۳
۴-۲. صلاحیت فرامرزی.....	۱۲۴
الف. نامعین بودن حیطه‌های جغرافیایی و عدم امکان تعیین محل ارتکاب جرائم سایبری.....	۱۲۴
ب. شناسایی تابعیت شخص مرتکب.....	۱۲۵

ج حل تعارض صلاحیتها ۲۵

بخش چهارم: راهکارهای کیفری و حقوقی مقابله با تروریسم سایبری ۳۱

۱- چگونگی قانونگذاری کیفری در تروریسم سایبری ۳۱

۱-۱- کنوانسیون‌های بین‌المللی جهانی در باب تروریسم ۱۳۴

الف. کنوانسیون توکیو راجع به جرایم و دیگر اعمال ارتكابی دیگر در هواپیما ۱۳۴

ب. کنوانسیون مقابله با اعمال غیر قانونی علیه ایمنی هواپیمایی کشوری ۱۳۴

ج. کنوانسیون بین‌المللی مقابله با بمب گذاری تروریستی ۱۳۵

د. کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تامین مالی تروریسم ۱۳۶

۲- روشهای قانونگذاری در فضای سایبر ۱۳۸

۱-۲-۱- عضو گذاری ملی ۱۳۸

الف. صلاحیت سرزمینی ۱۳۸

ب. صلاحیت شخصی ۱۳۹

ج. صلاحیت واقعی ۱۳۹

د. صلاحیت جهانی ۱۳۹

۱-۲-۲- قانونگذاری بین‌المللی ۱۴۰

۱-۲-۳- روش خودانتظامی ۱۴۲

۱-۲-۴- روش مختلط ۱۴۲

۲- حقوق جزای ماهوی و شکلی تروریسم سایبری ۱۴۴

۱-۲- حقوق جزای ماهوی تروریسم سایبری ۱۴۴

الف. عدم حمایت از بزه دیده سهل انگار ۱۴۵

ب. استفاده از روش احاله یا ارجاع در جرم انگاری ۱۴۶

ج. تعریف اعمال مقدماتی به عنوان جرم تام ۱۴۷

د. گسترش مسؤولیت کیفری معاونتی ۱۴۸

ه. وضع جرائم مطلق ۱۴۸

و. کاهش عناصر تشکیل دهنده جرم ۱۴۹

۲-۲- حقوق جزای شکلی در تروریسم سایبری (آئین دادرسی کیفری) ۱۴۹

تحولات و پیشرفت شگرف تکنولوژی و فناوری اطلاعات و ارتباطات، مولد تغییرات عمده‌ای در زیر ساخت‌های مهم و حیاتی کشور بوده و بسیاری از مفاهیم سنتی حقوق کیفری را با چالش مواجه ساخته است. در این میان حملات تروریستی سایبری گونه‌ای نوین از جرائم سایبری هستند که استعداد ایجاد تغییرات پادین در ساختارهای امنیتی را در سطوح مختلف ملی و بین‌المللی دارند. تروریسم سایبری یس از مهم‌ترین جرائم ارتكابی در بستر فضای سایبر، است. این پدیده مجرمانه از تلاقی اعمال تروریستی و اسای سایبر پا به عرصه وجود نهاده است و از طریق دسترسی به اطلاعات حفاظت شده صورت می‌پذیرد. در حال حاضر یکی از دغدغه‌های نظام قانونگذاری در هر کشوری، جرم‌انگاری کارآمد و مؤثر این پدیده مجرمانه است چراکه تروریسم از رویکردهای سنتی خود رنگ باخته و به سوی فناوریهای نوین روی آورده است. تروریسم سایبری، با وجود نو ظهور بودن به مراتب خطرناک‌تر از تروریسم کلاسیک و سنتی است و تهدیدات آن برای امنیت ملی دولت‌ها و کشورها به خطری بالقوه تبدیل شده است. تروریسم در فضای سایبر طیفی از حملات و تهدیدات غیرقانونی توسط تروریست‌ها علیه رایانه، شبکه‌ها و اطلاعات ذخیره شده برای مرعوب ساختن یا مجبور کردن یک حکومت یا افراد یک کشور جهت پیشبرد اهداف اجتماعی و سیاسی است. حمایت دولتی که زمانی یک از مؤلفه‌های اصلی تروریسم بود، ممکن است از این پس برای تروریست‌ها چندان حیاتی نباشد، زیرا فناوری اطلاعات و فضای سایبر با فراهم آوردن ظرفیت‌های جدید و مؤثرتر برای تروریست‌ها و هم‌چنین آزادی عمل آن‌ها برای انجام حملات سازمان یافته تروریستی در عمل بسیاری از مزایای حمایت دولت‌ها را منسوخ کرده است. در عصر حاضر ارتباط میان تروریست‌ها از طریق شبکه‌های بین‌المللی و تبادل افکار و اعمال مجرمانه در سطح بسیار پیچیده است که از ویژگی‌های این نوع ارتباط عدم توانایی پلیس در کنترل

و شنود این ارتباطات می‌باشد از این رو، پیشگیری کارآمد از آن تنها با مشارکت کشورها و مداخل سازمان‌های بین‌المللی قابل تصور است. در پژوهش حاضر نگارندگان بر آن شدند تا ضمن بررسی تفاوت بنیادین میان تروریسم کلاسیک و تروریسم سایبری، به این سوال پاسخ دهند که تفاوت‌های موجود میان این دو پدیده نظام‌های حقوقی افتراقی را می‌طلبند یا صرفاً روش و ابزار و شیوه ارتکاب جرم متفاوت است و در نهایت با روش توصیفی - تحلیلی به شیوه استقرایی - قیاسی، به اثبات این فرضیه می‌پردازد که، میان دو پدیده تروریسم سایبری و تروریسم کلاسیک تفاوت‌های بنیادین حقوقی به نحوی که متضمن دو نظام حقوقی افتراقی باشند وجود ندارد و تنها شیوه‌های ارتکاب جرم، روش‌های اثباتی آن‌ها متفاوت بوده و نیازمند آن است تا قوانین جامعی در خصوص تروریسم سایبری مدوّن گردد. نوشتار حاضر بدنبال بازخوانی تروریسم با رویکرد ارتکاب در فضای سایبر، استفاده از منابع، رایانه‌ای و مخابراتی، به تبیین جایگاه تروریسم سایبری در نظام حقوقی ایران و آئین اثبات، دلایل این گونه از جرائم تروریستی پرداخته و ضمن بررسی چالش‌های اجرایی تروریسم سایبری با ارائه راهکارهای مطلوب حقوقی و کیفری در جهت مقابله با گسترش تروریسم در فضای سایبر و همچنین پیشگیری از این پدیده مجرمانه در عرصه داخلی و بین‌المللی، جهت تحقق عدالت کیفری می‌پردازد.